

Korepta-Żółtowska, Jolanta

Pieczyska łowickie

Mazowieckie Studia Humanistyczne 2/2, 171-181

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PIECZYSKA ŁOWICKIE

Położenie geograficzne i warunki bioklimatyczne

Pieczyska Łowickie leżą poza zwartym obszarem byłego Księstwa Łowickiego, w gminie Iłów, we wschodniej części województwa płockiego.

Według podziału fizyczno-geograficznego Polski J. Kondrackiego badana wieś jest położona na obszarze Niziny Środkowo-Mazowieckiej, oraz w obrębie Kotliny Płockiej, której część znajdująca się na terenie gminy jest określana nazwą Doliny Iłowsko-Dobrzykowskiej. Istotną rolę w rzeźbie Kotliny Płockiej odgrywa dolina Wisły wiążąca Pradolinę Warszawsko-Berlińską z Pradolina Toruńsko-Eberswaldzką. Rzeka Wisła stanowi północną granicę gminy i m.in. Pieczysk Łowickich¹.

W związku z umiejscowieniem wsi w starym korycie rzeki, na niskim i płaskim, lewym brzegu Wisły jest ona narażona na zalewanie. Dlatego też północna granica została zabezpieczona wałem przeciwpowodziowym. W efekcie wieloletniej działalności badawczej i inwestycyjnej powstał system urządzeń radykalnie poprawiający stopień ochrony dolin przed powodzią i równocześnie opracowano wytyczne dotyczące odpowiedniego zagospodarowania stref zagrożonych.

Rzeki, Wisła na odcinku Wyszogród-Płock i Bzura w części ujściowej mają klasę czystości ponadnormatywną.

Na północy gminy, gdzie jest rozmieszczone badane osiedle, występują obszary z poziomem wody gruntowej do 1 m i 1–2 m. Poziom ten jest zasilany głównie wodami opadowymi oraz okresowym spływem wód powierzchniowych z sąsiednich terenów.

Zdarza się także, że woda dochodzi do powierzchni gruntu tworząc zabag-

¹ Biuro Planowania Przestrzennego w Płocku, Plan zagospodarowania przestrzennego gminy i wsi gminnej Iłów, Zarząd Główny Towarzystwa Urbanistów Polskich, Zespół Rzeczoznawców, TUP, Łódź 1986, s. 1–210.

nienia. W związku z tym mogą występować tu miejsca niekorzystne do stałego przebywania ludności.

Położenie w rozległej i podmokłej dolinie Wisły i w bezpośrednim sąsiedztwie rzeki stwarza dodatkowo specyficzne warunki. Średnia roczna wilgotność wynosi 79% (przy minimum w czerwcu 71% i maksimum w listopadzie i grudniu 88%). Z przebiegiem wilgotności powietrza jest związane występowanie mgieł, które także niekorzystnie wpływają na warunki bioklimatyczne przez utrudnianie parowania i skracanie czasu promieniowania słonecznego.

Występują tu również obszary predysponowane do powstawania inwersji termicznych oraz zalegania chłodnego powietrza.

Położenie w dolinie Wisły stanowiącej naturalny korytarz wentylacyjny sprawia, że tereny przybrzeżne są szczególnie dobrze przewietrzane.

Powierzchnia Pieczysk Łowickich wynosi obecnie 233,88 ha. Lasy zajmują z tego 32,77 ha – 14% całej wielkości. Pozostałe ziemie wykorzystywane są jako pola uprawne – 69,5%, łąki – 14,5% oraz pastwiska – 16%.

Grunty orne klasy II–IV stanowią tylko 14,3% (w tym IVb – 11,8%), większość jednak to klasy V – 44,9%, VI – 33,7% i VIz – 7,1%. Znajdujące się w Pieczyskach Łowickich wyrobiska poeksploatacyjne zostały wyznaczone jako miejsce poboru piasku w razie powodzi.

Uprawiane są przede wszystkim rośliny zbożowe (66,2%), ziemniaki (13,6%), truskawki (2,5%) i rośliny pastewne (17,7%).

Badana wieś obok typowej hodowli, specjalizuje się w owczarstwie, co wynosi 64,3% utrzymywanych zwierząt².

Rozwój przestrzenny wsi

Pierwsze ślady osadnictwa na obszarze Pieczysk Łowickich pochodzą z neolitu, znaleziono także ślady osadnictwa łużyckiego z epoki brązu, a następnie z wczesnego średniowiecza i średniowiecza³.

W 1388 r. Pieczyńska są wymienione w dokumencie jako „Praska”⁴. Później wieś jest określana nazwami różniącymi się przede wszystkim pisownią: „Peczysky”⁵, „Pyeciska”⁶, „Pyecziska”⁷, „Pyeczyska”⁸.

2 Biuro Planowania Przestrzennego w Płocku, Plan (...), na podstawie wymienionych materiałów opracowano część dotyczącą współczesnych warunków środowiskowych.

3 Biuro Planowania Przestrzennego w Płocku, Plan (...), s. 107.

4 Zakład Atlasu IH PAN, Kartoteka słownika historyczno-geograficznego Mazowsza do 1526 r. (dalej – Kartoteka słownika); *Kodeks dyplomatyczny Księstwa Mazowieckiego* (J. T. Lubomirski, nr 94).

5 Kartoteka słownika; Archiwum Diecezjalne w Płocku, dokument perg. 180, 1421 rok.

6 *Księga Ziemska Zakroczyńska druga 1434–1437*, wydał i przypisami opatrzył K. Tymieniecki, t. 3, Warszawa 1920.

7 *Ibidem; Metryka Koronna* 337, k. 380v (1449 r.); Kartoteka słownika; *Metryka Koronna* I 335, k. 173 (1460 r.).

8 Kartoteka słownika; Archiwum Diecezjalne w Płocku, Episcopalia 16, k. 116 (1501 r.).

„Pieczyska Mniejsze” po raz pierwszy wymienia się w 1579 r.⁹, a następnie w 1580 r.¹⁰ mogły jednak powstać wcześniej. Kilkakrotnie zmieniały swoją nazwę: „Pieczyska Małe”¹¹, „Pieczyska nad Wisłą”¹², i ponownie „Pieczyska Małe”¹³, „Pieczyska Prymasowskie”¹⁴, „Pieczyska Królewskie”¹⁵, „Pieczyska Łowickie”¹⁶.

Na podstawie najwcześniejszych, szczegółowych informacji źródłowych pochodzących jak wspominałam z lat 1579 i 1580, dowiadujemy się, że Pieczyska Mniejsze opłaciły w tym czasie pobór z 2 1/2 łana¹⁷. Dane z roku 1581 są niepełne¹⁸.

19 kwietnia 1639 r. arcybiskup Jan Wężyk przekazał miastu Łowicz „na wieczne czasy grunty we wsi Pieczyska nad Wisłą, celem wystawienia spichrzów i składów towarowych”¹⁹. Jerzy Topolski²⁰, analizując produkcję roślinną w dobrach arcybiskupstwa gnieźnieńskiego, wspomina o kupnie dla Księstwa Łowickiego przez Jana Wężyka w 1639 r. gruntu w Pieczyskach nad Wisłą. Powodem nabycia wsi było ułatwienie i rozwinięcie w większym niż dotychczas stopniu wywozu zboża.

Według Jana Warężaka²¹ Pieczyska Małe były kupione znacznie wcześniej, a w 1639 r. nastąpiło przekazanie ich Łowiczowi²².

Jana Warężak²³ podaje, że „Niesnachy to niewątpliwie późniejsze Pieczyska Małe”. Na podstawie przeprowadzonych badań ustalono, że stwierdzenie powyższe jest bardzo ogólne.

„Niesnachy – wyspa na Wiśle, dawniej Piasek, w której rybacy zwani

9 Archiwum Główne Akt Dawnych (dalej – AGAD), Archiwum Skarbu Koronnego (dalej – ASK), Dz. I, ks. 49, 1569 rok, k. 414.

10 *Ibidem*, 1580 rok, k. 496.

11 J. Łukasiewicz, *Krótki opis historyczny kościołów parochialnych, kościółków, kaplic, klasztorów, szkółek parochialnych, szpitali i innych zakładów dobroczynnych w dawnej diecezji poznańskiej*, t. 3, Poznań 1863, s. 267.

12 Archiwum Archidiecezjalne, Archiwum Kapituły Metropolitalnej (dalej – AA AKM), sygn. B 149, 1739 r., k. 229, sygn. B 150, 1739 r., k. 124–125; W. Kwiatkowski, *Prymasowska kapituła i kolegiata w Łowiczu (1433–1935)*, Warszawa 1939, s. 25.

13 AA AKM, sygn. B 151, 1749 r., k. 70–71, sygn. B 154, 1777 r., k. 258–261.

14 Zakład Atlasu IH PAN, mapa Gilly-Crona (zdjęcie terenowe) z lat 1796–1803.

15 Topograficzna karta Królestwa Polskiego, opracowana przez Sztab Kwatermistrzostwa Generalnego Wojska Polskiego, wydana w 1839 r. (z datą wydania 1843 r.), skala 1:126 000.

16 *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, red. B. Chlebowski, W. Walewski, F. Sulimierski, t. 8, Warszawa 1887, s. 75, „po raz pierwszy wymienia nazwę „Pieczyska Łowickie”.

17 AGAD, ASK, k. 414, k. 496.

18 AGAD, ASK, Dz. I, ks. 49, 1581 r., k. 661.

19 W. Kwiatkowski, *Prymasowska kapituła (...)*, s. 25.

20 J. Topolski, *Gospodarstwo wiejskie w dobrach arcybiskupstwa gnieźnieńskiego od XVI do XVIII wieku*, Poznań 1958, s. 46, 172.

21 J. Warężak, *Słownik historyczno-geograficzny Księstwa Łowickiego*, cz. 2, z. 2, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź 1967, s. 45–47.

22 W. Kwiatkowski, *Prymasowska kapituła (...)*, s. 25.

23 J. Warężak, 1967, *Słownik historyczno-geograficzny (...)*, s. 30–31.

Niesnachowie mieszkają w 6 domach”, należała jako „Polky super Wislam” w 1359 r. do dóbr arcybiskupstwa²⁴. Rybacy żyjący na wyspie „jak jacyś weneccjanie” dali zapewne początek nowej nazwie²⁵.

Niesnachy musiały zajmować dużą powierzchnię. „Blisko brzegu posiadłości Pieczysk Wielkich [...] Kępa rozciąga się aż do wsi Suchodół [...] do pół mili i tamże na przeciw wsi rzeczonyj ma koniec. Opływa tę wyspę Wisła dość silnie a obok niej są jeszcze mniejsze nazwane Ostrówki oddzielone przez wodę od tej wielkiej wyspy”²⁶.

Chłopi uprawiali role, mieli łąki i lasy. Podstawowym jednak zajęciem był połów ryb. Z obciążeń płacili tylko „rybne” od św. Wojciecha do zamrażnięcia Wisły w wysokości 4 groszy co drugi tydzień²⁷.

W 1739 r. badana wieś „ma ab antiquo samych piasków roli kwartę jedną, z której żadnej powinności nie robią, tylko powinni dzień w tydzień pieszo robić każdy z nich do statków pańskich i wody wylewać”. W Pieczyskach nad Wisłą zamieszkiwało w tym czasie 9 gospodarzy. W opisie zabudowań wymienia się m.in. „dworek”, w którym część pomieszczeń przystosowano do przygotowywania piwa i wyremontowany w 1738 r. „gościńiec” oraz spichlerze: 2 arcybiskupie, a także podkomorzyny sochaczewskiej, Walewskich, kasztelana wieluńskiego, Bagniewskiego i Kurowskiego²⁸.

W inwentarzu 10 lat później zostaje dokładnie przedstawione położenie badanej wsi. Leżała ona w województwie rawskim, na ziemi gostynińskiej „nad samą Wisłą” w odległości 3 mil od Łowicza. Graniczyła z Ładami, Howem i Pieczyskami Szlacheckimi – posiadłościami dziedzicznymi Dębskiego, wojewody brzeskiego kujawskiego z Hłowa. Sąsiedztwo było bardzo uciążliwe i chłopi z Pieczysk Małych i „Kępy Niesnachow” często byli narażani na agresywne zachowania z ich strony²⁹.

Pola Pieczysk Małych rozciągały się „wszerz poczynając od Pieczysk Szlacheckich a wzdłuż od Kępy począwszy aż do Gilówki, gdzie pastwiska Zdzany rzeczony ab antiquo do niej należą. Drugie role od granicy wsi Łady w staj cztery, które często woda z Wisły zatapia”³⁰.

We wsi był w dalszym ciągu „dworek [...]” arcybiskupi [...]”³¹. Przed tym

24 *Wizytacje dóbr arcybiskupstwa gnieźnieńskiego i kapituły gnieźnieńskiej z XVI wieku*, wyd. B. Ulanowski, Kraków 1920, s. 93–94, 676; *Kodeks Dyplomatyczny Wielkopolski*, t. 3, Poznań 1879, s. 132–134; Archiwum Archidiecezjalne w Płocku, Akta wizytacji archidiaconatu płockiego z roku 1598–1599, wizytacje archidiał. Jana Górskiego, nr 5, k. 179.

25 *Wizytacje dóbr arcybiskupstwa (...)*, s. 93–94.

26 *Ibidem*, s. 93–94, 676.

27 *Ibidem*.

28 AA AKM, sygn. B 149, k. 229, sygn. B 150, k. 124–125.

29 AA AKM, sygn. B 151, k. 70–71.

30 *Ibidem*, k. 70.

31 *Ibidem*.

dworkiem ku Wiśle są spichrze dwa, większy i mniejszy [...], i [...] kaza dawno kosztem znacznym sporządzona dla konserwacji na zimę statków, teraz zdezolowana, madą i chwastami zalazła, potrzeba ją pilno reparować aby woda podczas powodzi spichrzów nie podmywała, żeby można statki w rów wprowadzać”³².

W 1749 r. w Pieczyskach Małych mieszkało 12 gospodarzy stałych, w tym jeden z nich „Wojciech Nowakowski gospodarz we dworku”. Chłopi nie mieli zobowiązań wiążących się z uprawą roli. „Dnia żadnego nie odprawują tylko zboże pańskie w spichrzach, kiedy potrzeba przerabiać powinni, z spichrzów na statki wynosić kiedy ładować kaza. Strożą około spichrzów odprawiać, z staków wodę często wylewać i one na wodę spychać aby nie oschły [...], albo żeby który z wodą nie poszedł podczas powodzi i kiedy piwo robią drew przynieść powinni”³³.

Zarówno Pieczyska Małe, jak i Niesnachy należały do dóbr arcybiskupstwa i wiele wspólnego łączyło ich mieszkańców. „Kępa ab antiquo zwana Niesnachy, którą woda z Wisły dokoła oblewa, na której ad annum 1709 ludzie poddani z Pieczysk mieszkali, na niej siewali, budynki i sady mieli podczas inkursji szwedzkiej rozeszli się dotychczas apparent rudera gdzie chałupy stały [...]”. Mieszkało na Kępie 6 gospodarzy, którzy mieli takie same powinności „jako pieczyszczanow i razem do statków pańskich i szafunku przychodzili”. Dodatkowo oddawali nadmiar owoców z sadów na wyspie³⁴.

Do 1748 r. wyspa była w użytkowaniu Pieczysk Małych. „Żadnej od nikogo pieczyszczanie nie mieli krzywdy i dobytki swoje na niej pasali”. Zapewne jednak z powodu oddalenia od Księstwa od czasu do czasu obie miejscowości były narażane na bezprawie, m.in. i ze strony właścicieli Iłowa i dóbr przyległych. W 1748 r. „Dębski wojewoda brzeski kujawski dziedzic Iłowa i Pieczysk drugich zganiać ich kazał, i bydło zabierać [...] wołamy bez wypaczynku robić kazał i im samym przychodzić do roboty i teraz [...] osadził Olędrow pięciu na trzech częściach tej Kępy”³⁵.

Wojewoda „wyprawował” z czasem wyspę³⁶, dając w zamian prymasowi Adamowi Komorowskiemu za zgodą kapituły i Rzymu, grunt należący do Pieczysk Większych, a położony między drogami, iłowską i „dróżką z dawna graniczną, klinem ciągnąc się aż do brodu zwanego Stara Wisła, gdzie są trzy narożniki nad tą drogą publiczną iłowską i drożyną po lewej ręce do Pieczysk Większych jeden narożnik, drugi Pieczysk Mniejszych, trzeci wsi Ładów”³⁷.

Dzięki inwencji prymasa Adama Komorowskiego zostały rozbudowane

32 *Ibidem*.

33 *Ibidem*.

34 *Ibidem*, k. 70–71.

35 *Ibidem*.

36 J. Wareżak, 1967, *Słownik historyczno-geograficzny (...)*, s. 46.

37 AA AKM, sygn. B 154, k. 258–261.

Pieczyska Małe w tym także powiększono port. Wyremontowano spichlerze (jeden z nich był dwupiętrowy), „kaza” została „wyszlamowana grabarzami wpół ocembrowana drzewem rzniętym, palami obita na konserwację statków [...]”. Wybudowano również „gościniec z wystawą” i stajnie³⁸.

W 1767 r. mieszkało we wsi 11 samodzielnych gospodarzy, którzy mieli działki uprawne po 4 stajania i 3 komorników. Dodatkowo jednostką wielkości i podziałową było 16 zagonów³⁹. Chłopi uprawiali ogółem 44 stajania co odpowiada 632 016 m² – 105,6 morgi⁴⁰.

Wielkość powyższa jest zbliżona do 2 1/2 łana wzmiankowanego w latach 1579 i 1580⁴¹. Można przyjąć, pamiętając jednak o wyjątkowo specyficznych warunkach przyrodniczych, że przy rozmierzaniu wsi zastosowano łan frankoński mniejszy, zwykły⁴².

Inwentarz z 1777 r. podaje, iż Pieczyska Małe mają 1 kwartę roli. We wsi zamieszkuje w tym czasie 16 rodzin. W dalszym ciągu ogromną uciążliwością jest położenie poza zwartym obszarem Księstwa. Pomimo dokładnego oznaczenia kopcami granic chłopi są narażani na ciągłą agresję, tym razem ze strony kasztelana sochaczewskiego Lasockiego⁴³.

Nad Wisłą stały dalej dwa spichlerze arcybiskupie oraz dwa Walewskich i dwa nowych właścicieli⁴⁴.

Różne wielkości wsi wynikają z wyjątkowo specyficznego położenia. Zachowany z 1795 r. opis podaje „położona nad brzegiem Wisły nie ma ciągłego gruntu, prócz osiadłych kawałków circites pół włoki wynoszących i ten grunt w czasie wylewu woda zatapia, łąk takż bardzo mało, a pastwisk żadnych nie ma. Inwentarze swoje pasą na sąsiedzkich pastwiskach, za które pewną liczbę dni robocizny podług ugody corocznie wyrabiają”⁴⁵.

Na Wiśle pływały trzy młyny, będące własnością młynarzy. Na obszarze Pieczysk Małych stał jeden spichlerz arcybiskupstwa, drewniany o dwóch piętrach na podmurowaniu i cztery wybudowane „na gruncie skarbowym”:

38 AA AKM, sygn. B 153, 1767 r., k. 179–183.

39 *Ibidem*. Nie podano jaką wielkość tworzyło 16 zagonów.

40 I. Ichnatowicz, *Vademecum do badań nad historią XIX i XX wieku*, Warszawa 1967, s. 37; Obliczono na podstawie tablicy pt. *Polskie przedzobiorowe jednostki miar powierzchni (rolne) stosowane również w XIX wieku*, obszar gruntów uprawianych przez chłopów w metrach i morgach. Źródło nie podaje wielkości całej wsi. Być może wieś nie była jeszcze przemierzona – ustalono granice, a uprawa roli była sprawą drugorzędną; E. Stamm, *Miary powierzchni w dawnej Polsce*, Kraków 1936, s. 21–37.

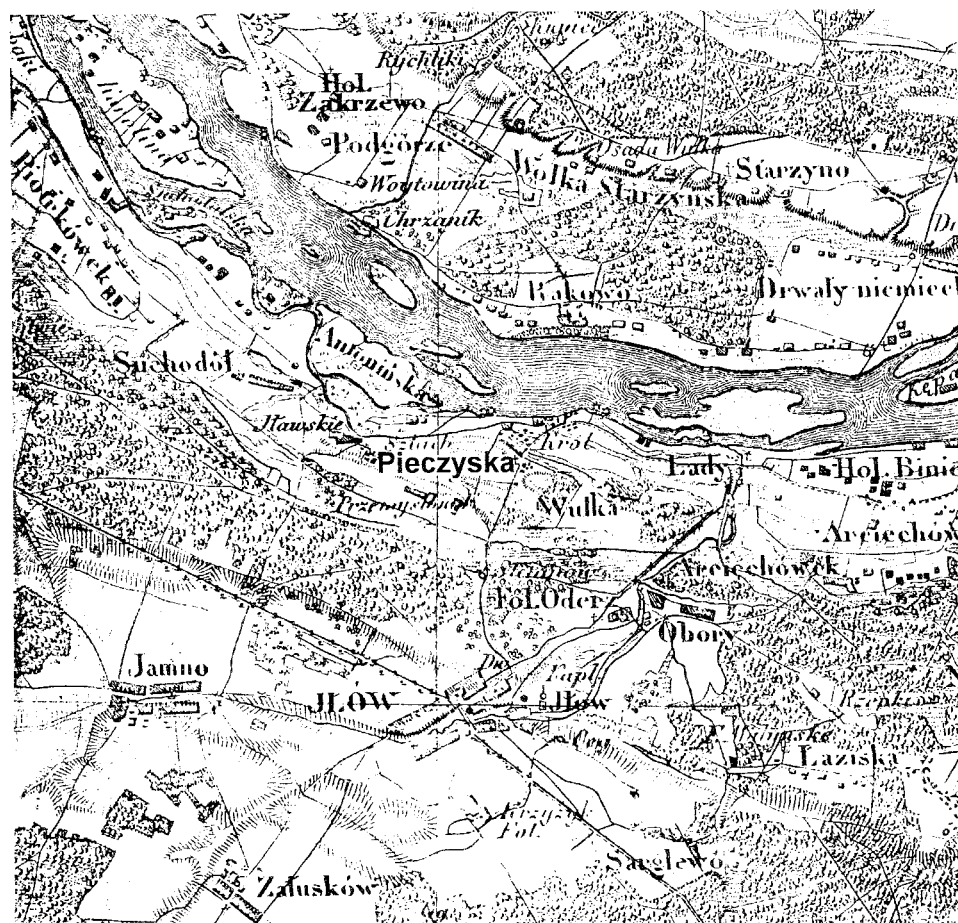
41 AGAD, ASK, Dz. 1, ks. 49, 1579 r., k. 414. Pieczyska Mniejsze opłacili w 1579 r. pobór „Z części Czerniewskiej z 1 łana [...] Z części Pawła Czerniewskiego z 1 1/2 łana [...]”. Podobnie w 1580 roku „Z części Czerniewskiego z 1 łana [...] Z części Pawła Czerniewskiego z 1 1/2 łana [...]”.

42 I. Ichnatowicz, *Vademecum (...)*, s. 37; Łan frankoński (mniejszy, zwykły) wynosi 258 554 m².

43 AA AKM, sygn. B 154, k. 258–261.

44 *Ibidem*.

45 AA AKM, sygn. B 158, 1795 r., k. 41.

Skala 1:63 000

Ryc. 1. Pieczyska Królewskie w początkach XIX w.

Źródło: Topograficzna karta Królestwa Polskiego, opracowana przez Sztab Kwatermistrzostwa Generalnego Wojska Polskiego, wydana w 1839 roku (z datą wydania 1843 rok), skala 1:126 000.

Skala 1:25 000

Ryc. 2. Pieczyska Łowickie – rozmieszczenie zabudowań i gruntów w początkach XX w.

Źródło: Wojskowy Instytut Geograficzny, 1936 rok, skala 1:25 000.

Radziwiłła, Kozietulskiego, Walewskiego i Lasockiego. Ponadto we wsi znajdował się browar i karczma⁴⁶.

Na początku XIX w. w powiecie sochaczewskim, w gminie i parafii Iłów, były: Pieczyska Iłowskie, Pieczyska Kępa (zapewne dawne Niesnachy o powierzchni 65 mórg ziemi włościańskiej) i Pieczyska Łowickie o obszarze 190 mórg ziemi włościańskiej (1 063 753 m²)⁴⁷.

Przewodnik po Królestwie Polskim z 1902 r., także wymienia: Pieczyska Iłowskie – kolonię, Pieczyska Łowickie – kolonię i Pieczyska Kępę – kolonię⁴⁸.

Obecnie w gminie Iłów znajdują się tylko Pieczyska Iłowskie i Łowickie. Wyspy na Wiśle w okolicach opisanych w źródłach są nie zamieszkałe.

Patrząc z perspektywy lat bieżących i stosowanych zabezpieczeń przeciwo-wodziowych oraz możliwości osuszania terenów podmokłych, trudno sobie wyobrazić, w jakich sytuacjach znajdowała się czasami wieś. Pieczyska Łowickie jednak istniały i rozwijały się. Odbiegały swoim położeniem i funkcją od innych miejscowości objętych badaniami. Były wsią kmiecią i jedyną w Księstwie Łowickim, której głównym zadaniem nie była uprawa ziemi, lecz rybółówstwo, a później udział w spławianiu zboża i obsługa portu rzecznego.

Odnosnie do badanej wsi nie zachowały się szczegółowe plany. Położenie, orientacyjny układ zabudowań, dróg, środowisko możemy odczytać z topograficznej karty Królestwa Polskiego, opracowanej przez Sztab Kwatermistrzostwa Generalnego Wojska Polskiego (ryc. 1)⁴⁹. Pieczyska Królewskie⁵⁰ z wyjątkiem części nadbrzeżnej, gdzie znajdują się spichlerze, mają wyraźnie rozmieszczone zabudowania w trzech punktach – w dwóch przypadkach na obszarach wyższych. Budynki są ustawione po jednej i obu stronach drogi, tworząc nieregularny układ typu wsi wielodrożnej. Ponadto przy wjeździe do osady od strony Iłowa postawiono karczmę i przydrożny krzyż, a na Wiśle pływały 4 młyny.

Od drugiej połowy XIX w. osiedle objęły, podobnie jak inne wsie, przemiany związane z uwłaszczeniami. Ziemie zostały przydzielone mieszkańcom. Uregulowano granice zewnętrzne, wyprostowano drogi.

W początkach XX w. (ryc. 2) Pieczyska Łowickie tworzą rzędówkę. Zabudowania są rozmieszczone po obu stronach, wzdłuż jednej z wyżej położonych dróg i w pewnym oddaleniu od Wisły. Działki uprawne zostały także uregulowane i pasmowo odchodzą od zagród w stronę rzeki.

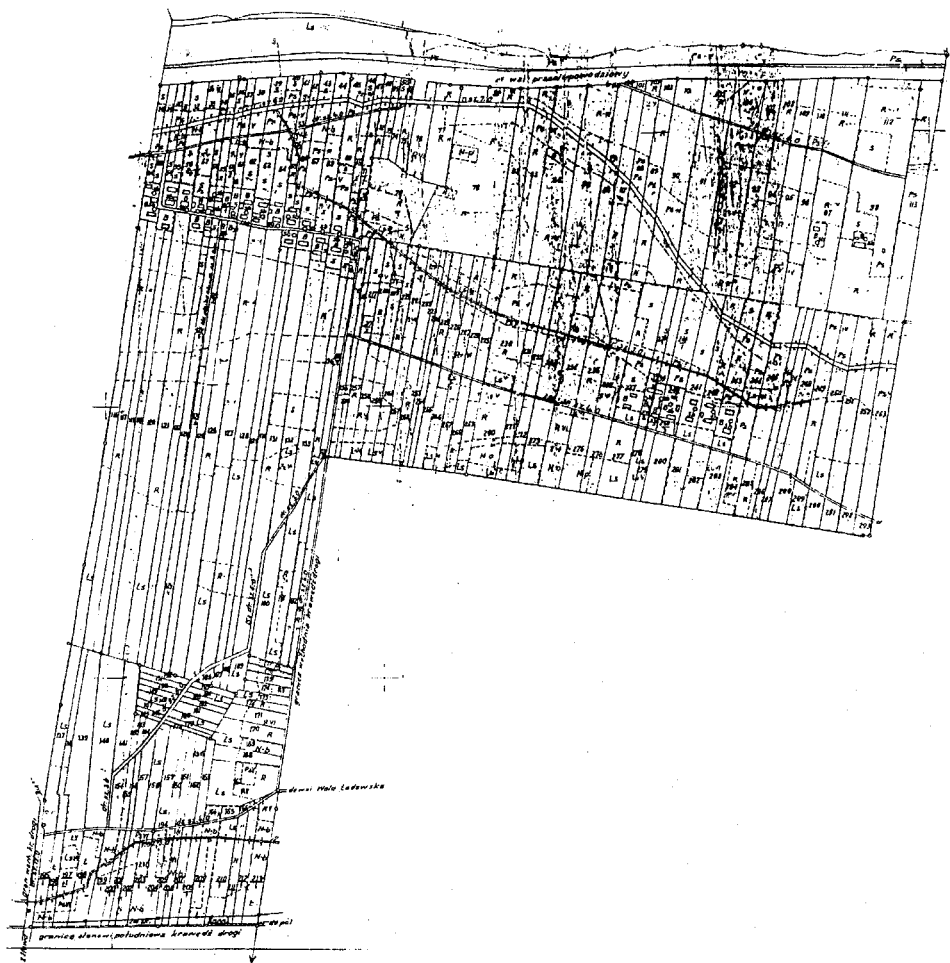
46 *Ibidem*.

47 *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego (...)*, t. 8, s. 75; I. Ihnatowicz, *Vademecum (...)*, s. 38; Podana wielkość potraktowano jako morgi nowopolskie, jednostkę miary powierzchni (rolną) obowiązującą w Królestwie.

48 *Przewodnik po Królestwie Polskim*, red. A. Bobiński, M. Bazewicz, t. 2, Warszawa 1902, s. 60.

49 Topograficzna karta Królestwa Polskiego (...).

50 *Ibidem*. Pieczyska Łowickie często zmieniały nazwę, m.in. na mapie występują jako Pieczyska Królewskie.

Skala 1:10 000

Ryc. 3. Pieczyska Łowickie – współczesne rozmieszczenie zagród i działek własnościowych.

Źródło: UW WODG-K w Płocku Filia w Gostyninie, Obręb – wieś Pieczyska Łowickie, wykonawca, Warszawskie Okręgowe Przedsiębiorstwo Miernicze, 1969 r., mapa sytuacyjna 1:5 000.

Współczesne rozmieszczenie zagród i działek przedstawia szczegółowy plan (ryc. 3). Jest widoczne zachowanie wcześniejszego układu przestrzennego.

W Pieczyskach Łowickich jest brak jakichkolwiek obiektów czy urządzeń obsługi ludności lub rolnictwa, a także większych urządzeń produkcji rolnej jak fermy czy pasieki.

Przez teren gminy przebiega droga drugorzędowa z Warszawy do Płocka. Do Pieczysk Łowickich prowadzą drogi gminne z Iłowa i przyległych wsi.

W części północnej gminy znaczna część zabudowy jest stara, drewniana, a nawet gliniana, często kryta słomą. Wiele gospodarstw jest opuszczonych lub podupadłych. Na stan zaludnienia silnie wpływają jednostkowe losy poszczególnych mieszkańców. W badanej wsi znajdują się zabudowania nie wpisane do rejestru zabytków, ale posiadające walory predysponujące do ochrony.

Oryginalnym rysem wsi i okolic jest występowanie wierzb przy drogach, ciekach, w płotach, ogrodzeniach pól, obrzeżeniach terenu. Odmienny wygląd temu terenowi nadają wiklinowe płoty, jak również pagórki antropogeniczne służące siedliskom jako ochrona przed powodzią.

Na terenie gminy występuje wiele obiektów przyrodniczych, w tym stare, wartościowe drzewa wymagające ochrony. Status pomnika przyrody posiada m.in. jałowiec w Pieczyskach Łowickich.